

lovati pri „Lj. Zvonu“, če hoče po svoji vesti in poštenem prepričanju pisati o vseh tistih problemih in vprašanjih slovenstva, ki danes nujno zahtevajo, da se o njih piše in govori. Načelstvo T. Z. odkrito in pravilno priznava v svoji Izjavi, da „so nastopili v zadnjem času pojavi, ki so njo samo potisnili v obrambo nasproti politični ofenzivnosti nekaterih njenih sodelavcev.“ Pod temi sodelavci so mišljeni bivši urednik „Lj. Zvona“ Fran Albrecht, nadalje Josip Vidmar, pisec „Kulturnih problemov slovenstva“, s katerimi se je do smrti osovražil pri političnem krogu in dnevniku, ki sta T. Z. najbližja, nadalje Ferdo Kozak, Lojze Ude in Stanko Leben. In v čem obstoja naša „politična ofenzivnost“, v čem ideološka usmerjenost, ki smo jo zadnje čase skušali dati staremu „Lj. Zvonu“? Le v poudarjanju samobitnosti te svojevrstne realnosti, ki jo označujemo s slovenstvom in ki hočemo, da kot samonikla enota živi v svobodnem vzponu na vseh poljih človeškega udejstvovanja; le v tem, da svobodnega izživljanja te svojevrstne duhovne edinice nočemo videti le v pisanju povesti, pesmi in literarnih razprav, marveč nič manj tudi v politiki (ki je vendar, pravilno pojmovana, vsaj na vrhuncu, neločljiv del kulture vsakega naroda), v gospodarstvu, v vzgoji in povsod, kjer misli, dela in živi naš človek; in slednjič še v tem, da smo hoteli imeti prosto besedo v ideološkem kritiziranju vseh pojavov, ki so po našem poštenem pojmovanju v opreki s svobodnim razmahom našega rodu na kakršnemkoli njegovem poprišču, in da smo videli in še vidimo med drugim tudi v političnem krogu, ki je T. Z. najbližji, enega izmed teh pojavov. S svojo izjavo je sedaj T. Z. dokončno pomedla z bajko, da je politično svobodna založba; ni sicer politična organizacija, a ne pripušča kritike onega političnega kroga, „ki je T. Z. najbližji“ in ne dovoljuje polemike „z izvajanjem nekega našega dnevnika“. Kateri je ta politični krog, ki je T. Z. najbližji, in kako je ime temu našemu dnevniku, menim, da je vsakomur jasno.

Tega preloma mora biti vesel vsakdo, ki mu je mrzko slepomišljenje v tako važni zadevi, kakršna je zdrav razvoj naroda, vsakomur, ki ljubi čiste račune. Razumljivo je stališče T. Z., da ne more pripuščati v svojem glasilu „Lj. Zvonu“ politične ofenzivnosti, pa bodisi še tako teoretične in ideološke, nasproti onemu političnemu krogu, ki je njej najbližji; več ko razumljivo in mislim, da edino pošteno in iskreno pa je tudi postopanje onih književnikov, ki so zaradi prepričanja, da slovenstvo ni le literatura, marveč tudi politična, vzgojna in gospodarska, torej kulturna zadeva v najširšem obsegu te besede, prelomili in morali prelomiti s T. Z. in „Lj. Zvonom“, če so hoteli ostati samim sebi zvesti in vršiti svoje delo brez oklevanja in kompromisov.

Stanko Leben.

Iz naših revij

Narodnost in umetnost po marksistični doktrini. — S prvim decembrom 1932 je zagledala beli dan nova revija pod imenom „Književnost“, mesečnik za umetnost in znanost. Do sedaj sta izšli dve številki. Po vseh prispevkih sodeč, si je nova revija nadela nalogo, motriti vse življenjske pojave, civilizatorične in kulturne, s strogo in celo doktrinarno socialnega zreljšča. Če vpoštevamo, da so danes pri nas in po vsem svetu socialna in ekonomska vprašanja v ospredju vseobče pozornosti, da povsod premišlja in piše danes o njih cela vojska ljudi, potem nikakor ni odveč, da tudi pri nas začno ljudje resno in temeljito razmišljati in pisati o socialnih problemih. Toda če naj bi bila revija, ki bi pri nas prevzela to poslanstvo, nalogo in delo, res plodna in koristna za življenje slovenskega kolek-

tiva, če bi s svojimi nazori in idejami hotela zarežati res trajno, globoko brazdo v naše življenje in doseči s svojim delom uspešen družbeni preokret, tedaj pod nobenim pogojem ne bi smela biti slepo, nekritično ponavljanje in premlevanje starih, abstraktno zamišljenih socialnih doktrin brez samosvojih, le v našem samoniklem življenju utemeljenih pogledov. Najnesrečnejši način razmotrivanja in reševanja teh pojavov pa bi bil brez dvoma oni, ki bi morebitno nekritično plitkost in zmedenost v izvajanjih zabelil še s kategorično in oblastno apodiktičnostjo, češ, kdor se ne strinja do pičice z menoj, ni pravovernik in socialni „progresist“.

Prva in druga številka „Književnosti“ se dotikata dveh prevažnih pojavov: narodnosti in umetnosti; narodnosti v razpravi „Nacionalno vprašanje kot znanstveno vprašanje“, ki ga je napisal T. Brodar, umetnosti v P. Lemovi razpravi: „Ludvik Mrzel in socialna književnost“. Obe razpravi, ki z drugo številko še nista zaključeni, motrita narodnost in književnost z vidika historičnega materializma. O obeh bomo obširneje izpregovorili, ko bosta zaključeni in v celoti pred nami.

Prvi številki dajeta pestrost in zanimivost Adamičev članek „Slovenski kmetje molijo za meliško cerkev“ in O. Flahertyjevo poročilo „Moje knjige v Irski“.

Brez pravih politikov in močnih mož voditeljev. — Za prvo številko letošnje „Besede o sodobnih vprašanjih“ je napisal Mirko Javornik „Résumé“ slovenskega življenja v politiki, na socialnem polju in v umetnosti v letu 1932., v katerem prihaja do neveselega zaključka, „da je to leto prav zatrdno v zgodovini celotne slovenske ustvarjalnosti eno izmed najbrezplodnejših in za narodno celoto v političnem, socialnem ali kateremkoli oziru, ne samo indiferentno, marveč celo škodljivo, ne zgolj po celotni življenjski usmerjenosti odločilnih „vodilnih“ naših činiteljev, temveč tudi zaradi usodnih in v celoti vsaj v moralnem oziru kvarnih izpadov in zablod na stranpota, ki so jih zagrešili vplivni in vidni ljudje iz vrhnje plasti naše javnosti.“

Res živi slovenski narod v izredno težkem položaju, na izredno izpostavljenem mestu, kjer se nerazdružno prepletajo najraznejši problemi, ki bi jih morali znati reševati z velikim znanjem in nadpovprečno močjo veliki, močni, rojeni politiki in vodilni možje. In brez dvoma je eden izmed pglavitnih vzrokov današnjega našega nedejavnega, polovičarskega, neodločnega življenja v pomanjkanju nadpovprečnih mož voditeljev, resničnih politikov.

V današnjih časih je naloga političnega voditelja še dvakrat težja in odgovornejša. Treba pa je na žalost ugotoviti, „da se kader našega političnega voditeljstva na opozicionalni strani ni nič izpremenil, kljub drugim razmeram... Zanima nas pri tej bilanci le, v koliko so ti ali oni voditelji izrabili možnosti, dane jim v sedanjem stanju, da uresničijo svoje poslanstvo, ki mora biti, če hočemo in smemo verjeti besedam, pri obeh skupinah isto, namreč: napredek, razvoj, socialni podvig in zadovoljstvo tistega kolektiva, ki jih je na voditeljska mesta dvignil, in napredek najožje narodnostne celote, kateri — vsaj po rojstnem listu pripadajo. Z resignacijo je treba ugotoviti, da tega pričakovanja ne ena ne druga skupina ni izpolnila. Ne ena ne druga ne more v svoji bilanci pokazati nove, eminentne politične zamisli, ki bi bila v tem položaju odrešilna ali vsaj pomembna. Naša politika je bila v tem letu prav tako epigonska in sterilna kakor prej in ne morem se ubraniti vtisu, da se značilne, že davne nemoralne poteze v njej v gotovih nosilcih nadaljujejo. Če kje, potem nam v politiki manjka genija, ki bo velike stvari ne le zamišljal, ampak jih znal tudi izjaviti. Tako pa namesto velike in jasne

linije — ki bi pri politiki malega naroda nujno morala biti v splošnem skupna, če bi bili njegovi voditelji ljudje z visoko moralo — nahajamo tu špekulantstvo, tam neodločnost, drugje strah pred dejanji, spet drugje klečeplastvo, ki ne more biti simpatično nikomur, tudi tistemu ne, ki oblast deli. Prav ta, v vsakem oziru težki čas je bil dobra preizkušnja in dokaz za nesposobnost in brezglavost naše politike. Zakaj v vsakem času so dana pota in sredstva, da lahko vršimo tisto, kar si v besedah deklamiramo: da služimo narodu. Ne preseneča človeka, če take stvari ugotovi pri ljudeh ali skupinah, ki te osnovne poštenosti in doslednosti v svoji politični praksi nikdar niso priznavale in ki je bila vseskozi njih glavna oznaka hlapčevstvo, hujše je to drugje. Naloga voditeljev je, da v vsakem času in vsakem stanju izbirajo in določajo pota. Kakšna, to je naloga njihove politične modrosti; molk in laž pa med politične smernice zatrdno ne spadata.“

Župančičev „preočitni spor z logiko“. — V prvi letošnji številki pomlajenega „Ljubljanskega Zvona“ je B. Borko v obrambo in zagovor Župančiča podučil vse one, ki so v svoji polemiki zoper Župančičev članek „Adamič in slovenstvo“ skušali stvarno in idejno ovreči pesnikov anatema „budnih stražarjev“, da so v svoji polemiki pozabili pojasniti najbistvenejše vprašanje, namreč „zakaj in čemu je Oton Župančič tak, kakršnega vidijo skozi prizmo eseja „Adamič in slovenstvo?“ Pisec „Marginalij“ — K polemiki z Otonom Župančičem“ namreč meni, da ne gre Župančiča pobijati z argumenti in logiko in se mu zdi docela odveč, „če se preklamo o besednem pomenu Župančičevega eseja“. Župančiču namreč ni „šlo za neki miselno, intelektualno fundiran odnos nasproti problemom, ki se jih dotika z ljubko površnostjo salonskega kramljavca, uživa-jočega bolj v blesku in ritmični kadenci stavkov, kakor v kavzalni in logični izgrajenosti obravnavanega predmeta.“ Župančičevo gledanje slovenskega vprašanja, njegova lahkotna iznajdljivost z „budnimi stražarji“, „notranjim slovenstvom“ itd., njegov odpor zoper megalomanstvo naših vodilnih pismarjev in zoper cmeravost v mladi slovenski književnosti, vse to so prav otipljivi znaki docela čuvstvenih* odnosov do teh pojavov. Ves esej je po pōli causerija, po pōli lirična pesem v nevezani besedi. močno aktualizirana, ponekod ironično pobarvana, drugod epigramsko zaostrena.“ Zaradi pomanjkanja „kavzalne in logične izgrajenosti obravnavanega predmeta“ po mnenju pisca „Marginalij“ ni bilo vredno dvigniti tolikega hrupa za to, „kar je povedal prvak naših pesnikov v svojem formalno odličnem, a miselno ležernem, lahkotnem sestavku.“*

V današnjih časih se človek upravičeno sprašuje, ali se sme človek Župančičevega slovesa in veljave dotikati vprašanja slovenstva „z ljubko površnostjo salonskega kramljavca“, saj je še vsem dobro v spominu, kako je „Jutro“ porabilo takoj po izidu Župančičevega eseja njegovo „po pōli causerijo“ kot politično orožje prve vrste zoper vse tiste, ki si usojajo imeti o slovenstvu drugačno prepričanje kakor gospoda okrog tega glasila. Vprašanje, ki se mu je pisec „Marginalij“ docela izognil, pa je le to, ali je mož, kakršen je Župančič, upravičeni pisati „miselno ležerno in lahkotno“ o tem, kar nam je najdražje, in to še v „v današnjem izrazito političnem času, ko je književnost samo ena izmed mnogih komponent narodovega življenja in ko so politična vprašanja neprimerno akutnejša in ostrejša, kakor so bila kdaj prej...“ Pisec „Marginalij“ je spričo politične resnosti vprašanja, ki se ga je dotaknil Župančič, sam primoran priznati,

* Podčrtal jaz.

da „bi bil moral pisec eseja ‚Adamič in slovenstvo‘ posvetiti večjo pozornost intelektualni fundaciji svojih izvajanj. Njegov preočitni spor z logiko, nejasnost celote vzlic bleščeči površini detajlov, to in še marsikaj izdaja pesnikovo Ahi-lovo peto.“

Nas danes prav nič ne zanima, če Župančičevo čuvstveno doživljanje slovenstva „poteka iz posebne karakterne razpoloženosti perifernega Slovenca“; nam ob njegovem članku, ki se je pojavil v težkem času (ali ni že to dovolj očiten znak, da je Župančič hotel povedati idejno tehtno besedo o slovenstvu?), ni zato, da bi ga doumevali kot tipološki argument. Mi smo se postavili obenem z Župančičem na idejno torišče in skušali po svojih močeh pokazati, da je njegovo idejno razmotrivanje in pojmovanje slovenstva napačno in škodljivo; da smo imeli prav, nas je nemudoma poučil „Jutrov“ izpad. In zdi se nam, da je pisec „Marginalij“ izkazal Župančiču slabo uslugo, ko je njegova izvajanja o slovenstvu označil kot „po pôli causerijo“ in jih uvrstil med zgolj čuvstvene izlive, curlja-joče iz „posebne karakterne razpoloženosti perifernega Slovenca“. Če izpregovori mož, kakršen je Župančič, v današnjih časih o slovenstvu, potem vsakdo upravičeno pričakuje, da bo povedal jasne, intelektualno fundirane in zato za vsako zdravo človeško pamet veljavne in nujne besede. Kakršnikoli tipološki izlive nas v današnjem času ne zanimajo. Če mi je vprašanje slovenstva namreč res življenjsko vprašanje, tedaj se ob različnih nazorih o tem vprašanju ne bom izpraševal, zakaj in čemu misli ta tako in oni drugače, marveč se bom vprašal, kdo ima prav in kdo nima prav, kje je norma in kje je zmeta; in to vprašanje po pravilnosti ali nepravilnosti nazora je mogoče odločiti le s pravilno in jasno, četudi v čuvstvu zakoreninjeno mislijo, nikoli pa ne s „preočitnim sporom z logiko“.

S. L e b e n.

Iz tujih literatur in revij

Kultura in politika. Med pomembnejša dela zadnjih let, ki so ostala pri nas neopažena, spada knjiga „La trahison des clercs“ uglednega francoskega kritika Juliana Bende.* Avtor je hotel napisati polemiko proti idejam francoskih monarhistov; zasnoval jo je pa na svojevrstnem gledanju problemov našega časa, ki za-sluzi vso pozornost tudi naše javnosti.

Najprej ugotavlja avtor, da so politične strasti, med katere šteje predvsem nacionalna in razredna nasprotja, danes mnogo pomembnejše kakor še v 18. stoletju. V prejšnjih dobah je bila Evropa prepletena s celo vrsto antagonizmov med raznimi etničnimi in socialnimi skupinami, od katerih je pa vsak zanimal le majhno število ljudi, imel za naše oči nekaj megle, nepreciznega in le od časa do časa vzplamtel, potem pa skoraj popolnoma pojenjal. V naši dobi se je slika spremenila: vsa nekdanja socialna nasprotja so se prelila v antagonizem med buržoazijo in proletarijatom, provincialne in podobne zavesti so se prelile v nacionalizme, doktrine so mnogo bolj izgrajene in žurnalistika skrbi, da politične strasti ne počivajo niti en dan. Medtem ko je bilo prej pri ogromni večini prebivalstva obzorje zelo ozko in ves interes absorbiran po osebnih in lokalnih zadevah, so v naši dobi nacionalne in socialne ideologije in nasprotja prevladala v življenju najširših slojev in ni skoraj več važnejšega dogodka, ki bi minil brez njih. Naša doba je doba politike.

* Julien Benda, La trahison des clercs. Paris (Bernard Grasset) 1927.